

Rusland

Flemming Splidsboel Hansen

Rusland er en ung stat med en lang historie, som via Sovjetunionen strækker sig tilbage til det tsaristiske Rusland. Den nuværende russiske stat opstod ved Sovjetunionens sammenbrud i december 1991, da det tidligere kommunistiske styre endegyldigt opgav at holde sammen på det sovjetiske imperium, og de i alt 15 unionsrepublikker blev nye suveræne stater. Rusland var kernen i Sovjetunionen, og for langt den overvejende del af russerne var Sovjetunionen den eneste politiske virkelighed, som de selv havde oplevet på nært hold, da de i 1991 pludseligt stod med deres egen stat og skulle påbegynde udviklingen af den.

Dette kapitel gennemgår den dramatiske politiske udvikling i Rusland efter 1991. Jeg starter med at skitsere den vanskelige totalitære forhistorie, som har givet et dårligt udgangspunkt for at udvikle Rusland i retning af et liberalt demokrati. Derefter gennemgår jeg hovedpunkterne i den nuværende forfatning og de centrale beføjelser for de væsentligste politiske institutioner, dvs. præsidentembedet, Dumaen og Føderationsrådet. Til sidst diskuterer jeg mediernes rolle i dagens Rusland, da de er med til at legitimere og fastholde det autoritære styre, og jeg opsummerer med et kig på status og på fremtiden for det politiske liv i Rusland.

Den politiske forhistorie

Den politiske virkelighed i Sovjetunionen var totalitær. Der er generelt enighed om, at Sovjetunionen var en totalitær stat fra et tidspunkt i 1930'erne, men forskere er mere uenige om, hvornår dette politiske system blev afskaffet (fx Shlapentokh 2001 og Grieder 2007). For nogle skete afmonteringen i årene umiddelbart efter den sovjetiske diktator Josef Stalins (1878-1953) død, mens den for andre først skete væsentligt senere, og de vil hævde, at de totalitære elementer blot var mindre udtalte end under Stalin, hvor den tilstræbte og faktiske kontrol var på et meget højt niveau. For disse folk (fx Friedrich, Curtis & Barber 1969) repræsenterede det sovjetiske styre under Stalin en ekstrem form for totalitarisme, mens det senere system var en form for "totalitarisme light" eller "posttotalitarisme" (Linz og Stepan 1996). De ser reformerne efter Stalins død som et forsøg fra styrets side på at gøre systemet mere effektivt (fx Cocks 1970). Det følger af denne fortolkning, at en egentlig demokratisering først blev iværksat væsentligt senere, i anden halvdel af 1980'erne.

Selv næsten helt hen til sit sammenbrud havde Sovjetunionen da også mange af de karakteristika, som forskellige definitioner har forbundet med totalitarisme (Linz 2000 og Grieder 2007). Vigtigst var det måske, at Sovjetunionen blot havde et enkelt parti, Kommunistpartiet, som naturligvis monopoliserede det politiske liv i landet, og hvis medlemmer styrede det altdominerende statsapparat. Medlemmerne af partiet kontrollerede også alle medier – trykte og elektroniske – såvel som bogforlag, og de kunne på den måde sørge for, at al godkendt massekommunikation afspejlede styrets version af livet i Sovjetunionen og i verden. Denne version blev til via en marxistisk-leninistisk prisme, for dette var den officielle ideologi i Sovjetunionen. Styret hævdede, at marxismen-leninismen var blevet påvist at være videnskabeligt sand, og på den baggrund kunne man jo så meget bekvemt forbyde alternative -ismer, som per definition måtte være falske og derfor misledende og potentielt skadelige.

Med udgangspunkt i marxismen-leninismen og ideen om en progression gennem flere stadig mere effektive produktionsforhold kunne man endvidere gennemtvinge statsejendom af alt på nær det helt private som fx tøj og møbler og, for de heldige og privilegerede, en bil og måske en datja, dvs. et lille skur eller hus på landet. Det betød bl.a., at der ikke opstod særskilte politiske kræfter på baggrund af fx store private virksomheder eller industrier. I den statsstyrede sovjetiske økonomi var der indædte kampe internt mellem forskellige grupperinger, som ønskede politisk magt eller adgang til knappe økonomiske ressourcer, men det foregik på den veldefinerede kampplads, som partiorganisationen udgjorde. Det var derfor også stærkt begrænset, hvor stor en del af den sovjetiske befolkning, som kunne deltage i disse kampe. De fleste måtte se med fra sidelinjen, når de økonomiske beslutninger, store som små, blev truffet.

Den samlede effekt var, at alt socialt liv var karakteriseret ved en forholdsvis høj grad af atomisering. Udgangspunktet var, at alle organiserede aktiviteter ud over de helt nære i familien eller vennekredsen skete med partiets godkendelse, hvad enten det var på nationalt, regionalt eller lokalt plan. Det var uhyre vanskeligt, og i mange tilfælde forbundet med betydelig fare for ens karriere eller endog frihed, at forsøge selv at skabe organisatoriske bånd til andre. Den slags foregik normalt i det helt skjulte, og der kunne så fx dissidenter mødes og udveksle forbudte tanker og ideer og måske dele ulovlig litteratur som fx udenlandske romaner eller systemkritiske skrifter forberedt af sovjetborgere og trykt på små hjemmetrykkerier (den såkaldte *samizdatlitteratur*).

Civilsamfundet var altså overordentligt svagt. Det betød også, at den politiske kultur, som repræsenteret fx ved summen af civilsamfundets aktiviteter, var dårligt udviklet. Der var ringe tradition for selv at agere for at ændre forhold i landet, og den politiske samtale i landet havde helt bogstaveligt været ensidig i årtier, og der var en svag tradition for at forhandle og opnå gensidig forståelse og lave kompromisser. Det var et politisk sort-hvidt billede, som var blevet præsenteret for befolkningen. Der var til alle tider *den* korrekte fortolkning, og selvom den forandredes mange gange gennem årene, så skulle den aldrig sameksistere med alternativer, for styret legitimerede sit politiske monopol på et udsagn om at kende sandheden.

Denne baggrund er vigtig. Og det er ikke alene det forhold, at det er en nylig baggrund, som er levende i den kollektive hukommelse, men også den omstændighed at den politiske ensretning og undertrykkelse var så omfattende. I 1991 var erfaringen med fri politisk debat, konkurrerende partier, frie medier og valg, uafhængige NGO'er og muligheden for at stille politikerne til ansvar for deres handlinger ganske lille. Der var således et svagt udgangspunkt for opbygningen af det liberale demokrati, som mange af datidens førende russiske reformpolitikere havde sat sig som mål. Ambitionen var at kopiere de grundlæggende politiske principper fra Vesten, via vestlig støtte også, og på den måde få indført og senere cementeret et politisk system, som populært sagt ville rumme alt det, som Sovjetunionen ikke havde villet levere.

Forfatning og institutioner

Den sidste sovjetiske forfatning blev godkendt i 1977, og den var i princippet gældende, da Sovjetunionen brød sammen. Den var skabt til en helt anden politisk virkelighed, og bl.a. var det dens formål at legitimere Kommunistpartiets "ledende rolle" i det sovjetiske samfund. Den skulle netop *ikke* tilsikre en adskillelse mellem den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt, for de tre var helt bevidst blevet smeltet sammen, og marxismen-leninismen gav grundlaget for denne sammensmeltning. Allerede i de allersidste år af Sovjetunionens eksistens stod det klart, at forfatningen ikke kunne håndtere den nye og komplekse virkelighed, som de forsigtige politiske og økonomiske reformer i anden halvdel af 1980'erne førte med sig.

På såvel nationalt plan som i den russiske sovjetrepublik blev nye partier og NGO'er dannet, og nye private virksomheder blev etableret. Som en del af dette opstod også nye mediehuse, hvis platforme sydede af hektisk debat om bl.a. landets fremtid, om et suverænt Rusland og om vilkårene for det politiske liv i et suverænt Rusland. Debatten var karakteriseret ved en udtalt indestængt politisk virkekraft og ved stor nysgerrighed, og det var også de store og principielle emner, som blev diskuteret. Tonen var ofte hård, og ekstremerne var langt fra hinanden. Det var tydeligt, at den politiske erfaring i landet var svag, og at mange blev grebet af ofte forsimplede politiske budskaber og derefter gik hårdt til angreb på politiske modstandere.

Det var også tilfældet i Rusland, da landet blev suverænt. Boris Jeltsin (1931-2007) var blevet valgt til præsident for Rusland, der fortsat var en del af Sovjetunionen, i juni 1991. Og fra sit præsidentkontor førte han en stadig mere tilspidset kamp mod det russiske parlament, Den øverste Sovjet, som var langt mere reformskeptisk end Jeltsin. Den øverste Sovjet var blevet sammensat ved valg i marts 1990, dvs. mere end et år før præsidentvalget. I den politiske strid som senere udviklede sig mellem Jeltsin og parlamentet, gav det Jeltsin lidt mere legitimitet, at han var blevet valgt sidst og altså under mere aktuelle forhold.

Ved parlamentsvalget i marts 1990 udpegede de russiske vælgere i alt 1.068 parlamentarikere til at sidde i hhv. Kongressen (alle 1.068 medlemmer) og Den øverste Sovjet (248 medlemmer valgt internt blandt Kongressens 1.068 medlemmer). Denne konstruktion kopierede – dog i lidt mindre målestok – det sovjetiske parlament, som også havde to kamre. I udgangspunktet trådte Kongressen sammen en gang om året for at blåstemple lovgivning, som Den øverste Sovjet allerede havde vedtaget i deres daglige arbejde. Den øverste Sovjet var altså som et almindeligt parlament, og medlemmerne mødtes dagligt. Under det kommunistiske partimonopol var der ikke politiske uoverensstemmelser mellem Kongressen og Den øverste Sovjet, og der var derfor ikke klare retningslinjer for at håndtere konflikt mellem de to kamre.

I 1990-1991 havde de russiske politikere ønsket en handlekraftig præsident, som kunne udfordre den *sovetiske* ledelse, og man besluttede sig for at tilføje en række nye elementer til den daværende russiske forfatning for at give den kommende præsident de nødvendige beføjelser. Men man undlod ved samme lejlighed at ændre afgørende i Den øverste Sovjets beføjelser, og så snart de politiske forskelle mellem præsident og parlament blev synlige, da var det næsten uundgåelige resultat et politisk kaos.

Med en uklar magtfordeling blev den politiske arena beskidt og præget af voldsomme personangreb. Bag dette lå en kamp om magten i det forfatningsmæssige tomrum, som selv lagde op til netop sådan en kamp, foruden også en grundlæggende uenighed om landets fremtid. Jeltsin ønskede hastige økonomiske reformer – det såkaldte og meget kontroversielle Big Bang – men parlamentet var imod disse reformer, og han måtte ofte kaste hele sin præsidentielle tyngde ind i kampen for at få reformerne gennemført. Dette skete ofte ved brug af dekretter, som Den øverste Sovjet i mange tilfælde efterfølgende forsøgte at få omstødt.

Den politiske konflikt nåede et midlertidigt klimaks i april 1993, da Den øverste Sovjet gennemtvang en vejledende folkeafstemning, som egentligt var et ønske om at få vælgerne til at udtrykke mistillid til Jeltsin, så han kunne afsættes. Der var i alt fire spørgsmål, som vælgerne skulle tage stilling til, og svarene kunne så efterfølgende fungere som politiske pejlemærker. Valgdeltagelsen var 64 %, hvilket var forholdsvis lavt og hele 11 procentpoints lavere end delttagelsen i præsidentvalget i 1991 (White, Rose og McAllister 1997). 59 % af vælgerne støttede dog præsidenten, og 53 % udtrykte deres opbakning til hans økonomiske politik (White, Rose og McAllister 1997). Til de to sidste spørgsmål på stemmesedlen – om præsident- og parlamentsvalg før tid – var der støtte på hhv. 50 % og 67 % (White, Rose og McAllister 1997). De sidste tal afspejlede den uro, som var i det politiske liv i Rusland i disse år, og hvor meget var kastet op i

luften og endnu ikke faldet på plads. Men de første tal blev fortolket som støtte til Jeltsin. Vesten støttede generelt folkeafstemningen og ikke mindst dens udfald.

Efter folkeafstemningen øgede Jeltsin presset på Den øverste Sovjet, og konflikten kulminerede i september og oktober 1993, da Jeltsin besluttede at opløse parlamentet i et forfatningsstridigt skridt. Medlemmerne af Den øverste Sovjet erklærede derefter Jeltsin afsat, hvorefter han beordrede forsvaret til at beskyde og senere storme parlamentsbygningen. Det skete den 4. oktober 1993, og dagen markerer afslutningen på den uklare situation, som den sovjetiske forfatning – med tilføjelser – havde bragt med sig. Den var skabt til en anden tid, og det var aldrig ambitionen, at den skulle fungere som en forfatning normalt gør. Forsvaret har sjældent blandet sig i politik, og det gælder for det moderne Rusland, for Sovjetunionen og for det tsaristiske Rusland. Jeltsin havde dog støtte fra en enhed, som så ham som Ruslands legitime leder, og som fulgte hans kontroversielle ordre om at storme parlamentsbygningen. Resten af forsvaret så passivt til.

Med den militære operation gennemtvang Jeltsin opløsningen af Den øverste Sovjet, og han havde derefter relativt stor handlefrihed til at forberede en ny forfatning og i øvrigt gennemføre nyvalg til et nyt parlament, Dumaen. Før den russiske revolution i 1917 eksisterede i alt fire Dumaer, som var tsarstyrets forsøg på at indføre en forsigtig form for parlamentarisme i Rusland. Genindførelsen af Dumaen var et bevidst forsøg på at forbinde det moderne Rusland med det ældre Rusland og skubbe sovjettiden til side. Forhistorien betyder, at den første Duma, valgt i december 1993, ofte omtales som den femte Duma, og senere Dumaer nummereres derefter.

Med næsten frit spillerum besluttede Jeltsin sig for et system, som ofte beskrives som semi-præsidentielt, og hvor en direkte valgt præsident deler magten med en premierminister, som er valgt af og står til ansvar for parlamentet. I denne indretning er den russiske præsidents beføjelser forholdsvis omfattende. Dette sidstnævnte synes godt i tråd med den traditionelle russiske opfattelse af effektiv ledelse som beslutningskompetence centreret omkring typisk en enkelt (oplyst) person. Det er også en form for ledelse, som ses som legitim, hvis blot den kan levere de ønskede resultater som fx sikkerhed, stabilitet og vækst. Samtidigt var det naturligvis et system, som i høj grad gav Jeltsin de ønskede beføjelser på det ønskede tidspunkt samtidigt med, at han kunne tilfredsstille de skeptikere, som frygtede, at det fremtidige russiske parlament ville få en perifer rolle.

Forfatningen blev godkendt af de russiske vælgere med 58 % af stemmerne i en folkeafstemning den 12. december 1993, men der er efterfølgende sået tvivl om valgdeltagelsen, som muligvis ikke var på de fornødne 50 % af alle stemmeberettigede. Samme dag, den 12. december 1993, var der i øvrigt valg til parlamentets to huse. Hvis vælgerne havde afvist den nye forfatning, under hvilken disse valg fandt sted, ville det have udløst politisk kaos i landet.

Den russiske forfatning beskriver som nævnt et semipræsidentielt system i samvirke med et parlament med to kamre, et underhus (Dumaen) og et overhus (Føderationsrådet). Der er tydelig inspiration fra den amerikanske forfatning og fra forfatningen under den femte franske republik. De forskellige institutioner beskrives mere detaljeret nedenfor.

Præsidenten blev oprindeligt valgt for fire år, men det blev i 2008 forlænget til seks år. Daværende premierminister Vladimir Putin (1952-) var på dette tidspunkt så småt begyndt at forberede sig på sin tredje præsidentperiode (2012-). Forlængelsen skete via en forfatningsændring, som blev godkendt af Dumaen, Føderationsrådet og derefter et flertal af de da 83 regionale parlamenter. Præsidenten kan blot sidde i to på hinanden følgende perioder, hvorefter en ny må træde til. Derefter er der dog mulighed for at indtræde i præsidentembedet igen, og uret nulstilles, således at der igen er mulighed for at sidde i to på hinanden følgende perioder.

Det var dette element, som i 2008 tvang Putin til at overlade præsidentposten til sin daværende (og nuværende) premierminister Dmitrij Medvedev (1965-), som dog i 2012 undlod at

stille op til præsidentvalget, da Putin blev stemt tilbage til Kreml, denne gang for seks år. Denne rokode var muligvis i strid med forfatningens ånd, men den gik ikke imod forfatningens *ord*. Siden Jeltsins tid på præsidentposten har det været kutyme, at præsidenten er partiløs.

De russiske politikere respekterer i dag forfatningen som det grundlæggende dokument, som det er, og de henviser til det som retningsangivende. Dog er det samtidigt klart, at Rusland siden starten af 2000'erne har udviklet sig i mere udemokratisk og illiberal retning, og Putins styre betragtes nu generelt som autoritært. Den amerikanske NGO *Freedom House* gav i 2017 Rusland en score på 7 for dets politiske rettigheder og en score på 6 for dets personlige friheder (på en skala hvor 1 er mest frit og 7 er mindst frit) (*Freedom House* 2017). De tilsvarende scorer var hhv. 3 og 4 i 1992 og hhv. 5 og 5 i 2001. Forfatningens status har lidt skade som følge af denne udvikling, og bl.a. er der nu i stigende grad overfladiske henvisninger til forfatningen, selvom den tydeligvis ikke respekteres. Det autoritære styre har tillige kortslettet mange af de kontrolmekanismer, som er i forfatningen, og som bl.a. skulle sikre uafhængige domstole og gensidig magbegrænsning i forholdet mellem præsident, Duma og Føderationsråd.

Forfatningens kapitel 2 beskriver de grundlæggende rettigheder og friheder for borgerne i Rusland. En lang række af disse rettigheder og friheder er under et voldsomt pres, men de russiske myndigheder insisterer fortsat på, at forfatningen overholdes. Et eksempel er Dumaens accept af Putins kandidat til posten som ombudsmand (-kvinde) i Rusland.

I april 2016 blev den tidligere generalmajor i Indenrigsministeriet Tatiana Moskalkova (1955-) godkendt som ny ombudsmand, og dette på trods af fx hendes tidligere støtte til kollektiv straf i forbindelse med terrorangreb (afbrænding af hjem som tilhører slægtninge til terrordømte) og en opfordring til at kriminalisere angreb på moral (efter den feministiske punkgruppe Pussy Riots happening i den centrale katedral i Moskva i 2012). Alle procedurer var overholdt i forbindelse med Moskalkovas udnævnelse, men kritikere ser den som den foreløbige kulmination på en proces, som gør især forfatningens kapitel 2 til ren facade uden reelt indhold, og hvor forfatningen bøjes og beskæres, så den alene understøtter og ikke begrænser styrets mål.

Præsidenten er statsoverhoved og øverstbefalende for Ruslands væbnede styrker. Beføjelserne, beskrevet i forfatningens kapitel 4, omfatter tillige retten til at

- Udpege, i enighed med Dumaen, premierministeren
- Udpege og afskedige, efter anbefaling fra premierministeren, vicepremierministre og ministre
- Lede og sammensætte Sikkerhedsrådet (et magtfuldt rådgivende organ)
- Opløse Dumaen og udskrive nyvalg
- Udskrive folkeafstemninger
- Fremsætte lovforslag til Dumaen
- Udstede dekretter og ordrer, som er gældende, medmindre Dumaen aktivt modsætter sig dem

Præsidenten kan afsættes efter en proces, som påbegyndes i Dumaen og derefter godkendes af Ruslands Højesteret. Processen skal iværksættes af minimum 1/3 af medlemmer af Dumaen, og efter Højesterets godkendelse af dette initiale skridt kan sagen bringes til videre behandling i såvel Dumaen som Føderationsrådet. Begge kamre skal godkende anklagerne mod præsidenten med minimum 2/3 flertal. Alt dette skal gennemføres på maksimalt tre måneder, ellers bortfalder anklagerne, og det er tydeligt, at Jeltsin ønskede at gøre det vanskeligt at afsætte præsidenten på denne måde. Der har endnu ikke været rejst rigsretsdag mod en russisk præsident.

Rusland har intet vicepræsidentembede. Et sådan stilling eksisterede faktisk før vedtagelsen af den nuværende forfatning, og ved valget i juni 1991 blev Jeltsin valgt sammen med sin

kandidat til posten som vicepræsident, den pensionerede general Aleksander Rutskoj (1947-). Begge optrådte sammen på stemmesedlen. Rutskoj allierede sig dog med de mere reformkritiske kræfter i Den øverste Sovjet, og han blev en stærk modstander af Jeltsin. Modsætningsforholdet mellem de to blev så stærkt, at Rutskoj bidrog i forsøget på at få Jeltsin afsat i september og oktober 1993, og Jeltsin fik efterfølgende Rutskoj arresteret og fængslet. Med denne dramatiske hændelse i frisk erindring besluttede Jeltsin at afskaffe posten som vicepræsident. I tilfælde af fx præsidentens død, sygdom eller afsættelse overtager premierministeren midlertidigt posten som fungerende præsident. Det skete fx i forbindelse med Jeltsins dobbelte bypassoperation i 1996, da han midlertidigt overdrog posten som fungerende præsident til daværende premierminister Viktor Tjernomyrdin (1938-2010).

Dumaen har 450 medlemmer. Oprindeligt var de fordelt med 225 valgt via landsdækkende forholdstalsvalg og på partilister og 225 valgt i lige så mange lokale enkeltmandskredse. I sidstnævnte er det kandidaten med flest stemmer, ikke nødvendigvis med et flertal, som får tildelt mandatet. Putin ændrede dog denne sammensætning i 2005, således at alle 450 medlemmer herefter skulle vælges via forholdstalsvalg og på partilister. Ifølge Putin var formålet med dette at styrke partisystemet, som har været præget af ustabilitet med blot ganske få gennemgående partier siden 1993, og han har tidligere talt om at skabe et topartisystem via en målrettet politisk regulering. Forud for Dumavalget i 2016 skiftede man dog tilbage til det oprindelige og blandede system med 50 % valgt via forholdstalsvalg og på partilister og 50 % valgt i 225 lokale enkeltmandskredse.

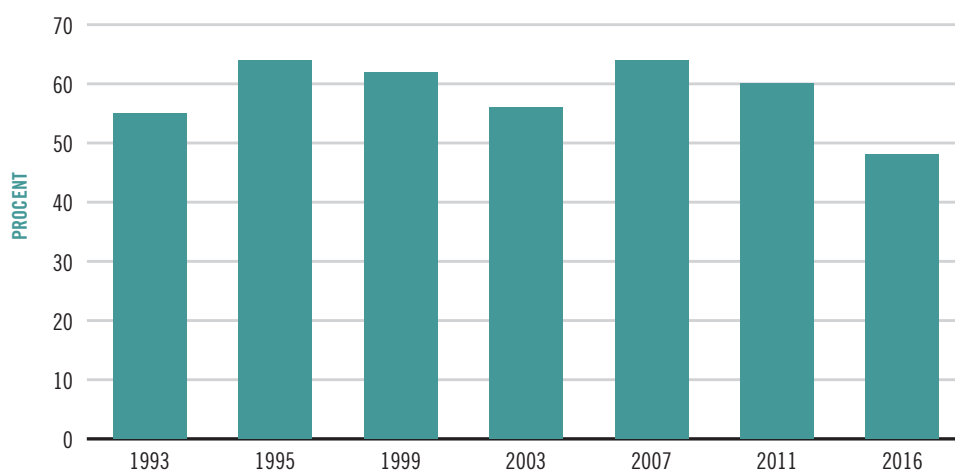
Ved udarbejdelsen af forfatningen var tanken, at enkeltmandskredsene skulle sikre en jævn repræsentation af *hele* Rusland, som fortsat strækker sig over 11 tidszoner, i Dumaen. Et tidligere udkast forberedt af Jeltsin skitserede en Duma med 400 medlemmer, hvoraf hele 270 skulle vælges via enkeltmandskredse. Da Putin besluttede at genindføre det oprindelige system forud for valget i 2016, så kritikere det som et forsøg på at svække oppositionen og sikre Putins støtter en stor del af disse 50 % af taburetterne. Enkeltmandskredsene er blevet set som en mulighed for lokale repræsentanter at gå imod de store og veletablerede partier, som alle har deres hovedsæde i Moskva, men i virkeligheden sker dette sjældent, og vælgerne stemmer i stedet og i stigende grad på lokale repræsentanter for de partier, som også finder vej til Dumaen via forholdstalsvalgene. Der synes således at være en positivt afsmittende effekt fra det nationale niveau til det lokale på den måde, at genkendeligheden fra de største partier kommer selv mindre kendte lokale repræsentanter for disse tilgode.

Forholdstalsvalgene er blevet reguleret via forskellige spærregrænser. Ved det første Dumavalg i december 1993 var spærregrænsen 5 %, således som det også var tilfældet ved valgene i 1995, 1999, 2003 og 2016. Ved valget i 2007 var spærregrænsen 7 %, og i 2011 var den ligeledes 7 % med den særlige tilføjelse, at partier, som modtog 5-6 % af stemmerne fik tildelt et enkelt mandat, mens partier med 6-7 % af stemmerne fik to mandater. Disse ændringer afspejlede dels et ønske om at få etableret et mere stabilt partisystem ved at tvinge mindre partier til en højere grad af koordination via sammenlægninger, dels et ønske fra Putins side om at få en mere medgørlig Duma med to-tre partier. Den nuværende spærregrænse er 5 %.

Ændringerne i spærregrænsen havde lille effekt på valgene. Spærregrænsen på 5 % blev forceret af otte partier i 1993, fire partier i 1995, seks partier i 1999, fire partier i 2003 og igen fire partier i 2016. Fire partier klarede spærregrænsen på 7 % i såvel 2007 som 2011, og ved sidstnævnte valg var der i øvrigt ingen partier, som opnåede 5-7 % af stemmerne og derved kunne vinde et eller to mandater via dette. Det russiske partisystem synes på baggrund af dette at have konsolideret sig omkring en fire partier, som appellerer til hver deres respektive målgruppe: Et højrenationalt (Det liberalt-demokratiske Parti), et venstrenationalt (Kommunistpartiet) og så to partier omkring midten, det ene med en lidt skarpere social profil end det andet (hhv. Et retfærdigt Rusland og Det forenede Rusland). Partilandskabet er dog fortsat meget broget, og

der er en betydeligt større repræsentation på stemmesedlerne. Ved valget i 1993 var der 13 opstillingsberettigede partier, mens tallet for 1995, 1999 og 2003 var hele 43 partier, 26 partier og 23 partier hhv. I 2016 var der 14 partier på stemmesedlen.

I Sovjetunionen var stemmeafgivelse obligatorisk, men manglende deltagelse fik dog blot yderst sjældent konsekvenser for den enkelte vælger. Under Kommunistpartiets magtmonopol var der normalt opstillet én kandidat til hvert ledige sæde, og udfaldet var naturligvis givet på forhånd. Utilfredse vælgere kunne krydse af i den særlige rubrik på stemmesedlen, som var ”imod alle kandidater”. Valgdeltagelsen i Rusland er på et forholdsvist højt niveau, idet der dog er en svagt nedadgående tendens.

FIGUR 1: Valgdeltagelse i valg til Dumaen

Særligt valget i 2016 har påkaldt sig opmærksomhed, da flere russiske forskere har hævdet, at valgdeltagelsen måske blot var ca. 37 %, dvs. ca. ti procentpoints lavere end officielt registreret. Påstanden er, at der både lokalt på valgstederne og centralt hos den russiske valgkommission er blevet snydt med tallene for valgdeltagelsen for at øge legitimiteten for såvel valg som styre. Dette er ikke nyt, og som nævnt tidligere skete noget tilsvarende muligvis endog ved vedtagelsen af forfatningen i 1993.

Duma og Føderationsråd

Der er endnu ikke afholdt Dumavalg før tid i Rusland. Dumaen, som blev valgt i 1993, sad som planlagt i blot to år, da Jeltsin forinden havde besluttet at halvere tiden for denne samling. Det skete i anerkendelse af, at landet var i en omstillingsfase, hvor vælgernes præferencer måtte formodes at skifte ganske dramatisk. Herefter overgik man til de fireårige samlinger, som blev beskrevet i forfatningen i 1993. Foruden for valget i 2011 blev det dog besluttet at forlænge Dumaens samling med et enkelt år, således at den blev hævet til fem år. Dette er nu gældende, og derfor afholdte man Dumavalg i Rusland i 2011 og igen i 2016. Præsidenten kan opløse Dumaen før tid og derefter udskrive nyvalg, og dette kan bl.a. ske, hvis Dumaen gentagne gange afviser præsidentens kandidat til posten som regeringsleder eller udtrykker manglende tillid til regeringen. I sidstnævnte tilfælde vil præsidenten skulle vælge at opløse enten regeringen eller Dumaen.

Forfatningens kapitel 5 beskriver beføjelserne for såvel Dumaen som Føderationsrådet. Det sonderer også mellem ”valg” (*izbranie*) til Dumaen og ”dannelse” (*formirovanie*) af Føderationsrådet. Blandt Dumaens beføjelser er retten til at

- Vedtage lovgivning (som Føderationsrådet kan *vælge* at behandle, herunder at forkaste og dermed sende retur til Dumaen til evt. videre behandling, og som *skal* godkendes af præsidenten)
- Godkende præsidentens kandidat til posten som premierminister
- Udtrykke (manglende) tillid til regeringen
- Påbegynde en rigsretssag mod præsidenten (til videre behandling som beskrevet tidligere)

Medlemmerne af Dumaen er organiseret i fraktioner og parlamentariske grupper, og dette har betydning for bl.a. tildeling af poster i udvalg (”komiteer”). De partier, som kommer over spærregrænsen, danner uanset antallet af medlemmer egne fraktioner, og andre medlemmer kan tilslutte sig disse. Løsgængere eller medlemmer, som er valgt i enkeltmandskredse, og hvis parti ikke formår at krydse spærregrænsen, kan danne parlamentariske grupper. Dette kræver et minimum af 35 medlemmer, førend gruppen kan blive registreret. Valget i 2016 gav en situation med fire fraktioner og to løsgængere (valgt i enkeltmandskredse). I foråret 2017 var fraktionerne fordelt med 343 medlemmer til Det forenede Rusland, 42 til Kommunistpartiet, 39 til Det liberalt-demokratiske Parti og 23 til Et retfærdigt Rusland.

Føderationsrådet er overhuset, hvor Ruslands i alt 85 føderale subjekter, eller delstater, (inklusive de ulovligt annekterede subjekter Krim og denne halvøes vigtige havneby Sevastopol) er direkte repræsenteret. Rusland er en føderation, og subjekternes status er reguleret via forfatningens kapitel 3. De føderale subjekter har et mindre råderum end fx de enkelte delstater i USA, og især Putin har beskåret råderummet som en del af sin centraliseringspolitik, som tidligere blev kendt under betegnelsen ”magtens vertikal”. Forfatningens artikel 71 beskriver det føderale centers beføjelser, mens artikel 72 beskriver de fælles prerogativer. Til sidstnævnte hører bl.a. social-, kultur- og uddannelsespolitik.

I 1993 var der 89 subjekter, men i årene 2005 - 2008 skete en række sammenlægninger, som bragte tallet ned på 83, og ved annekteringen af Krim og Sevastopol blev det øget til de nuværende 85. Antallet af medlemmer af Føderationsrådet varierer i takt med disse ændringer i antallet af føderale subjekter. Den russiske føderation har en hybridstruktur. Den kombinerer subjekter defineret på baggrund af geografi alene med subjekter defineret på baggrund af forskellige etniske grupper. Forfatningen garanterer således en form for ”hjemland” for visse etniske mindretal i Rusland, på samme måde som Sovjetunionen også gjorde (fx Ukraine for ukrainerne og Tadsjikistan for tadsjikkerne). Der er 58 geografisk definerede subjekter (fx Kaliningrad *oblast*, Altai *kraj* og Moskva by) og 27 etnisk definerede subjekter (fx den tjetjenske autonome republik, den tjukotske autonome *okrug* og den jødiske autonome *oblast*). De autonome republikker, 22 i alt, har ifølge forfatningen den mest vidtgående autonomi, herunder retten til at definere officielle sprog i området (russisk er det officielle sprog i Rusland og dermed også et obligatorisk officielt sprog i de autonome republikker).

Føderationsrådet var ikke alene tiltænkt rollen som arena for de føderale subjekters direkte repræsentation. Det skulle endvidere tjene som en bremse for de mere vidtgående forslag fra Dumaen, og det gør det via retten til at forkaste lovgivning vedtaget i Dumaen ved at nægte godkendelse. Hvis medlemmerne af Dumaen efterfølgende vedtager loven med minimum 2/3 flertal, da passerer den Føderationsrådet til underskrivelse af præsidenten (som også kan vælge at nægte at underskrive og dermed nedlægge veto). Dette var især relevant i 1990’erne, da de po-

litiske konflikter i Rusland var langt mere udtalte end i dag, og da især spørgsmålet om landets identitet og de omfattende sociale problemer skabte et betændt politisk klima.

Føderationsrådets medlemmer er blevet valgt eller udpeget på forskellig vis gennem årene. Det er fortsat således, at hvert føderalt subjekt har to repræsentanter, og de mindste subjekter er derfor stærkt overrepræsenterede i forhold til de største. Således har den autonome *okrug* Nenets en befolkning på blot ca. 4 promille af Moskvas befolkning, men begge områder har to repræsentanter. Som nævnt tidligere omtaler forfatningen ”dannelsen” af Føderationsrådet, og Jeltsin ønskede tydeligvis et system, som hvilede på et andet princip end direkte valg. Det første Føderationsråd blev dog sammensat på netop denne måde, for den 12. december 1993 skulle de russiske vælgere også udpege to lokale repræsentanter til overhuset. I 1995 blev dette system dog ændret, og de to sæder blev herefter besat af hhv. lederen af den udøvende magt og lederen af den lovgivende forsamling, og de sad således i Føderationsrådet *ex officio*, dvs. via deres lokale poster. Det var en udfordring for såvel dem som deres lokale vælgere, at de skulle varetage flere poster samtidigt, og for Jeltsin (og efterfølgende også Putin) var det en udfordring, at flere ledere af føderale subjekter opnåede høj national status bl.a. via Føderationsrådets platform.

I forbindelse med sine centraliseringsbestræbelser fremlagde Putin i 2000 forslag om ændringen af dannelsen af Føderationsrådet, således at det fremover skulle ske via en kombination af udnævnelser og indirekte valg, og således at princippet om repræsentation *ex officio* blev afskaffet. Medlemmerne af Føderationsrådet modsatte sig dette forslag, men efter forhandlinger mellem disse og Putin og Dumaen, som udmøntede sig i mindre indrømmelser fra Putins side, blev dette dog det gældende princip. Nu sammensættes Føderationsrådet på den måde, at lederen af den udøvende gren udpeger en repræsentant, mens det lokale parlament vælger en repræsentant fra sin midte. Lederen af den udøvende gren har bevaret en tæt forbindelse til ”sin” repræsentant, men førstnævnte er nu fjernet fra det daglige politiske liv i Rådet.

Medlemmerne af Føderationsrådet er ikke organiseret ad partilinjer, og partitilhørsforhold er ikke angivet i oplysninger for de enkelte medlemmer. De er i stedet organiseret i typisk et lille dusin udvalg (”komiteer”), og i forbindelse med sammensætningen af disse, og ikke mindst tildelingen af fremtrædende poster, spiller partitilhørsforhold en rolle. Det samme gør sig gældende ved valg til de ledende poster i selve Rådet, og forkvinde Valentina Matvienko (1949-) er et ledende medlem af Det forenede Rusland, hvis formand er Medvedev, og som tillige er ”Putins parti” (som præsident er Putin ikke medlem af partiet, men han var formand under sin tid som premierminister). I foråret 2017 havde partiet tillige fire ud af fem viceformandsposter i Føderationsrådet.

Blandt Føderationsrådets beføjelser er retten til at

- Godkende grænseændringer i forholdet mellem de føderale subjekter
- Godkende præsidentens dekretter om indførelse af krigsretstilstand og undtagelsestilstand
- Godkende præsidentens anmodning om brug af Ruslands væbnede styrker uden for Ruslands territorium
- Godkende en rigsretssag mod præsidenten

Figur 2 opsummerer de væsentligste beføjelser hos præsidenten, Dumaen og Føderationsrådet.

PRÆSIDENTEN	DUMAEN	FØDERATIONSRÅDET
<ul style="list-style-type: none"> • Udpege, i enighed med Dumaen, premierministeren • Udpege og afskedige, efter anbefaling fra premierministeren, vicepremierministre og ministre • Lede og sammensætte Sikkerhedsrådet (et magtfuldt rådgivende organ) • Opløse Dumaen og udskrive nyvalg • Udskrive folkeafstemninger • Fremsætte lovforslag til Dumaen • Udstede dekretter og ordrer, som er gældende, medmindre Dumaen aktivt modsætter sig dem 	<ul style="list-style-type: none"> • Vedtage lovgivning (som Føderationsrådet kan vælge at behandle, herunder at forkaste og dermed sende retur til Dumaen til evt. videre behandling, og som skal godkendes af præsidenten) • Godkende præsidentens kandidat til posten som premierminister • Udtrykke (manglende) tillid til regeringen • Påbegynde en rigsretssag mod præsidenten (til videre behandling som beskrevet tidligere) 	<ul style="list-style-type: none"> • Godkende grænseændringer i forholdet mellem de føderale subjekter • Godkende præsidentens dekretter om indførelse af krigsretstilstand og undtagelsestilstand • Godkende præsidentens anmodning om brug af Ruslands væbnede styrker uden for Ruslands territorium • Godkende en rigsretssag mod præsidenten

FIGUR 2: Beføjelser hos præsident, Duma og Føderationsråd

De russiske medier

Det russiske styre under Putin blev tidligere i kapitlet beskrevet som autoritært. Men vestlige forskere er af og til begyndt at benytte betegnelsen ”neoautoritært” for at beskrive det (fx Becker 2004). Præfikset ”neo-” anvendes for at tydeliggøre, at der måske er tale om en form for autoritært styre, som vi ikke har set tidligere. Det særlige er dels det russiske medielandskab generelt, dels det russiske styres brug af især de statskontrollerede medier til at præsentere (eller undlade at præsentere) alt fra abstrakte fortolkningsmodeller til helt konkrete nyheder. Den internationale organisation *Reporters Without Borders* gav i 2016 Rusland en vurdering af landets pressefrihed på 49 (på en skala fra 0-100 hvor 0 er størst og 100 mindst pressefrihed), hvilket rakte til en placering som nummer 148 ud af 180 undersøgte lande. Rusland var på niveau med lande som Sydsudan, Bangladesh, Mexico og Tadsjikistan, og forholdene for medierne blev vurderet som ”dårlige” (*Reporters Without Borders* 2016).

Det russiske medielandskab kan visualiseres som to koncentriske cirkler. I den altdominerende indercirkel finder vi de statskontrollerede medier. De er statskontrollerede fx, fordi de er direkte ejet af staten, fordi de er ejet af russiske virksomheder, som er ejet af den russiske stat, eller fordi de er ejet af folk, som af fx politiske eller økonomiske hensyn stiller deres medier til rådighed for Kremles medielinje. Det er altså private medier, men deres nyhedsindhold afspejler som oftest linjen i de statsejede medier. Der kan også i dette være en frygt for, at kritiske medier risikerer repressalier.

Udenom indercirklen er en smal periferi af frie medier. Det er vigtigt at understrege, at der er frie medier i Rusland, og at disse medier som udgangspunkt skriver kritisk om en lang række forhold i Rusland, og at de gør dette på baggrund af stærke journalistiske metoder og standarder. Hvis disse frie medier bliver *for* kritiske, eller får for mange seere, lyttere eller læsere, kan der ske det, at de bliver trukket ind i indercirklen med de statskontrollerede medier. Dette sker typisk ved, at fx skattemyndighederne identificerer uregelmæssigheder i det pågældende medies regnskaber, og så må dette midlertidigt indstille sine aktiviteter. I mellemtiden skiftes der ud på redaktionsgangen og blandt journalisterne, og når mediet senere genoptager sine aktiviteter, sker nyhedsdækningen i overensstemmelse med de gældende principper i indercirklen.

Et berømt eksempel er fra nyhedsbureauet RKB, som i 2016 fik nye redaktører efter et påstået pres fra Kreml, hvor der var utilfredshed med bureauets kritiske journalistik. Fra et stormøde med de nye redaktører, som havde til opgave at forankre RKB i indercirklen, er det blevet rapporteret, hvorledes alle journalisterne blev advaret mod at krydse de nye og usynlige ”dobbelt-optrukne linjer”. Hvis man gjorde dette, blev der advaret om, ja så risikerede man at få henstillinger fra ledelsen og i sidste ende at miste sin stilling. Det var samtidigt klart, at redaktørerne ikke konkret kunne fastsætte, hvor disse linjer var. Det måtte journalisten selv aflæse og så derefter arbejde indenfor rammerne af det acceptable. På den måde minder det om sovjetperioden, hvor mediearbejdet, dog i en helt anden sammenhæng, også i høj grad drejede sig om at aflæse de usagte politiske signaler. Fra selvsamme stormøde ved vi dog, at kritiske undersøgelser af byggeprojekter finansieret af den ene af Putins to døtre var uacceptable for de nye redaktører (Meduza 2016).

De usagte politiske signaler markerer begrænsningerne for den politiske debat i Rusland. En overtrædelse af grænserne for denne debat kan få betydelige konsekvenser – fra sociale (fx udskamning) over arbejdsmæssige (fx fyring) til retlige (fx bøde eller fængsling) og sågar fysiske (fx overfald og, i sjældne tilfælde, drab). Det accepterede nyhedsrum defineres af den store og samlende fortælling, metanarrativet, som med stor succes er formidlet af Putin og folkene omkring ham til den russiske offentlighed siden 2000’erne. Det er især sket via de statskontrollerede medier. Metanarrativet giver svar på de helt store spørgsmål som ”hvor kommer Rusland fra?”, ”hvor er Rusland nu?” og ”hvor er Rusland på vej hen?”. I sin essens hævder metanarrativet, at Rusland er født i konflikt med Vesten, og at Vesten har fastholdt dette konfliktfyldte forhold i århundreder og vil vedblive med at gøre det.

Metanarrativet udbredes bredt i det politiske rum, via fx officielle doktriner og taler, parti-programmer, debatprogrammer, talkshows, film og serier foruden også fx lærebøger. Det udgør den overordnede fortolkningsramme, som anvendes ved nyhedsanalyse. Det sker som oftest ved, at metanarrativet afføder mindre narrativer, som knytter an til specifikke udviklinger eller hændelser eller udviklinger. Et eksempel er de politiske omvæltninger i Ukraine i vinteren 2014, da daværende præsident Viktor Janukovitj (1950-) i al hast måtte forlade landet, og Peter Porosjenko (1965-) efterfølgende overtog præsidentmagten. Med udgangspunkt i metanarrativet kunne det russiske styre hurtigt formulere et mindre narrativ om et vestligt støttet kup i Ukraine, hvis formål det var at vriste Ukraine fri fra Rusland og derved svække sidstnævnte. De statsdominerende russiske medier har generelt viderebragt dette budskab.

Det skal også tilføjes, at der i Rusland i princippet er fri adgang til internettet, hvor russiske nyhedsforbrugere kan tilgå udenlandske medier og dér læse fx russisksprogede tjenester, som mange store vestlige mediehus efterhånden tilbyder. Dog lukker de russiske myndigheder i stigende grad adgangen til specifikke tjenester på internettet, som Putin generelt har refereret til som et amerikansk efterretningsprojekt. Indsatsen mod de specifikke tjenester sker bl.a. med henvisning til landets lovgivning mod politisk ekstremisme. Omfanget af disse lukninger er fortsat beskedent, men det rammer bl.a. russiske oppositionspolitikere, hvis domæner og konti på de sociale medier bliver spærret. Samtidigt er der en forholdsvis fintmasket overvågning, og den sker bl.a. via indhentningssystemet SORM, som tillader de russiske myndigheder at følge en betydelig del af den politiske debat i cyberdomænet. I et forsøg på at kontrollere dette yderligere, har de russiske myndigheder fx tillige besluttet, at bloggere med flere end 3.000 følgere skal registreres på samme måde som egentlige mediehus.

Et særligt aspekt af nyhedsbilledet i Rusland er de ikkepræsenterede nyheder. Det er ofte en fortielse af specifikke udviklinger eller hændelser, som ud fra normale journalistiske kriterier ville blive betragtet som relevante historier. Ruslands invasion af den ukrainske halvø Krim i februar 2014 er et eksempel på en sådan hændelse. Hvor de frie medier åbent skrev, at der var

tale om russiske soldater, da tav de statskontrollerede medier om dette, og de begyndte først at referere til den militære operation på Krim, da Putin i et interview havde erkendt invasionen og på den måde legitimeret omtalen af den. Et andet eksempel er de omfattende demonstrationer, som kunne iagttages i flere russiske storbyer i marts 2017. Oppositionslederen Aleksej Navalnij (1976-) havde kaldt sine støtter på gaden, og titusinder gik på gaden i de mest omfattende demonstrationer i Rusland siden Duma- og præsidentvalgene i hhv. 2011 og 2012. På trods af det store fremmøde og på trods af masseanholdelser var de statskontrollerede medier stort set tavse om demonstrationerne og dermed om denne modstand mod styret. Den redaktionelle linje var forbavsende ens på tværs af forskellige medier, og den dikterede tavshed om emnet.

Omfanget af det accepterede nyhedsrum har selvsagt stor betydning for det politiske liv i Rusland. Det har det fx for den daglige samtale om stort og småt, men det har det tillige for helt specifikke begivenheder som fx valg. Som nævnt er der typisk betydelige uregelmæssigheder i form af fx stemmesvindler i forbindelse med nationale valg handlinger i Rusland. Men selv hvis dette ikke foregik, ville valgene ikke kunne karakteriseres som fair. Det forholdsvis klart definerede nyhedsrum privilegerer meget klart visse politiske synspunkter over andre og udskammer andre, så de blot vanskeligt kan ytres. Man kan sige, at valgene i betydeligt omfang afgøres gennem de daglige politiske samtaler i nyhedsrummet, og at valg handlingerne alene er en bekræftelse af den privilegerede status, disse samtaler dagligt tildeles.

Som en del af dette skal tilføjes, at de russiske statskontrollerede medier allerede i starten af 2000'erne indførte en "personkult light" i forhold til Putin, og det er fortsat siden. Mediebilledet er således ikke alene karakteriseret ved ikkepræsenterede negative nyheder om Putin (og hans familie) men også af en dyrkelse af Putin som politiker og person. Mest berømt er de mange fotos af Putin i naturen – iscenesatte fotoseancer – men den ukritiske dyrkelse af ham kommer dagligt til udtryk på en meget bred palette af platforme. Fra politikernes lovprisning og mediernes politiske analyser over åben støtte fra fx patriarken og kendisser til positiv omtale eller endog eksalteret dyrkelse i skolebøger, underholdningsprogrammer og populærmusik og meget mere (fx Cassidy og Johnson 2010).

Bag dette ligger den samme politiske kultur, som nævntes tidligere, og som ser effektiv ledelse som beslutningskompetence centreret omkring typisk en enkelt (oplyst) person. Putin og hans støtter har naturligvis en stor interesse i at se ham løftet op over det daglige politiske niveau, hvor inkompetence fylder meget i vælgerens bevidsthed, og derfor har de aktivt arbejdet med bl.a. de statskontrollerede medier for at opnå dette. Men det er også muliggjort af en resonans i den russiske offentlighed. Lidt forenklet kan man sige, at russerne elsker forestillingen om den oplyste leder med næsten overmenneskelige personlige træk, som vil det bedste for alle, men som samtidigt kæmper mod inkompetence, korrupsion og nepotisme i den offentlige forvaltning på alle niveauer. Et næsten dagligt indslag på russisk tv er de seancer, hvor Putin tager imod politikere og embedsfolk på sit kontor og udstikker ordrer og hører på dårlige undskyldninger om, hvorfor dette eller hint er gået galt et sted i landet. Det bekræfter seerne i den opfattelse, at Putin er den rigtige løsning for Ruslands problemer, og at det uden ham ville stå værre til. En sådan forholdsvis ukritisk dyrkelse af en politiker har naturligvis konsekvenser for det politiske liv i landet, og det synes sikkert at sige, at Putin og hans støtter (fx Det forenede Rusland) nyder en højere grad af opbakning, end de ville have gjort med en mere kritisk og nuanceret mediedækning.

Status og fremtid

Dumavalget i 2016 illustrerede opbakningen til Putin og hans støtter godt. Resultatet af valget var en overvældende sejr for Det forenede Rusland. Partiet fik 54,2 % af stemmerne (140 pladser) i forholdstalsvalget og yderligere 203 pladser i enkeltmandskredsene, hvilket samlet gav 343 pladser eller hele 76,2 % af Dumaen. Partiet vil med udgangspunkt i dette kunne gennemføre en række forfatningsændringer uden støtte fra andre partier. De øvrige tre partier, som klarede spærregrænsen, er Kommunistpartiet (13,4 % eller 35 pladser og yderligere syv enkeltmandskredse; i alt 42 pladser), Det liberalt-demokratiske Parti (13,1 % eller 34 pladser og yderligere fem enkeltmandskredse; i alt 39 pladser) og Et retfærdigt Rusland (6,2 % af stemmerne eller 16 pladser og yderligere syv enkeltmandskredse; i alt 23 pladser). Tre enkeltmandskredse blev vundet af to mindre partier og en enkelt uafhængig kandidat.

Som nævnt er der efter valget sået tvivl om valgdeltagelsen. Men russiske forskere har tillige fremført den påstand, at der blev snydt med stemmeafgivelsen i forhold til de enkelte partier. Den måske mest citerede analyse hævder, at de reelle stemmetal i forholdstalsvalget snarere var Det forenede Rusland (40 %), Kommunistpartiet (18 %), Det liberalt-demokratiske Parti (17 %) og Et retfærdigt Rusland (8 %). Noget tilsvarende kan meget vel være sket i flere enkeltmandskredse. Videoovervågning fra en række valgsteder påviste primitiv snyd i form af bunker af afkrydsede stemmesedler, som valgtilforordnede hældte i stemmeurnerne, men der foregik tillige en del bag kulissen, når der skulle optælles og efterfølgende indberettes til den centrale valgkommission. Fx var der påfaldende mange valgsteder, som rapporterede valgsejre til Det forenede Rusland i hele tal, hvilket indikerede, at der simpelthen bare var rundet op til nærmeste eller endnu højere hele tal (fx 80 %). Det vurderes, at valgsvindelen i 2016 gav Det forenede Rusland 30 ekstra pladser i forholdstalsvalget alene (fra reelle 110 pladser til de faktisk godkendte 140 pladser) (Radio Free Europe/Radio Liberty 2016). Den centrale valgkommission, siden 2016 ledet af den tidligere menneskerettighedsforkæmper Ella Pamfilova (1953-), afviste dog disse beskyldninger. Der er ingen tvivl om, at Det forenede Rusland i dagens Rusland ville vinde et frit og fair valg, men samtidigt må det konkluderes, at der foregår en skævvridning af den daglige debat og mediedækning, som leder vælgerne i retning af partiet og ”dets” præsident Vladimir Putin, ligesom der foregår svindel ved de konkrete valg handlinger.

Der er i dag i Dumaen og Føderationsrådet ingen væsentlig opposition. Studier af stemmemønstre viser, at der er et forholdsvist stort sammenfald mellem Det forenede Rusland og de øvrige partier, herunder mest bemærkelsesværdigt Det liberalt-demokratiske Parti, som er ganske synlige og skarpe i debatten, og som også tiltrækker betydelig opmærksomhed i Vesten, men som i det daglige lovgivningsarbejde er tættere på stemmegennemsnittet, end partiets profil umiddelbart ville give anledning til at formode. Partiets rolle på den politiske scene i Rusland er gå længere end Det forenede Rusland i sin kritik af fx Vesten uden dog at kritisere Putin eller regeringen for eftergivenhed. Samtidigt er der mindre konflikt end især i 1990'erne mellem Duma og Føderationsråd, idet det politiske sammenfald mellem de to huse har været stigende, og Føderationsrådet ikke på samme måde ser sig nødsaget til at blokere for lovforslag. Som nævnt er medlemmerne af Føderationsrådet ikke registreret via partitilhørsforhold, men disse er alligevel velkendte. I 2000'erne og 2010'erne har sammenfaldet mellem de to huse især skyldtes Det forenede Ruslands dominerende status.

Politik bliver i Rusland i dag i høj grad til i små, uformelle kredse, hvorfra allerede vedtagne beslutninger sendes videre til formel godkendelse i Dumaen og Føderationsrådet. Man bruger ofte analogier fra sovjettiden til at beskrive disse kredse, og man taler fx nu således om et ”politbureau” og en ”centralkomite”. Førstnævnte er Putins inderkreds med hans nærmeste rådgivere, og denne gruppe rummer en otte - ti personer. Det er efter alt at dømme folk som forsvarsmi-

nister Sergej Shojgu (1955-), Igor Setjin (1960-), chef for det statsejede oliefirma Rosneft, Vjateslav Volodin (1964-), formand for Dumaen, og Sergej Tjemezov (1952-), chef for det statsejede militærindustrielle kompleks Rostekh. Medvedev er også en del af politbureauet, men han står ikke centralt i denne gruppe (*TV Dosjd* 2016). I sager af stor hast eller følsomhed, fx invasionen af Krim i februar 2014, kan Putin vælge at konsultere en mindre del af ”politbureauet”, og dette kan være blot enkelte personer. ”Centralkomiteen” er en bredere kreds af rådgivere og folk med anden tilknytning til Putin, som kandiderer til at blive forfremmet til inderkredsen. Det er fx vigtige men alligevel lidt mindre prominente landspolitikere, industrifolk og lokale ledere. Man kan dog også blive ”fyret” fra ”Politbureauet”, hvis man falder i unåde. Disse kredse er uformelle, og vurderingen af deres sammensætning varierer fra iagttagere til iagttagere. Fælles for de to kredse er dog, at beslutningsprocesserne i dem er uigennemsigtige.

Der er i Rusland forholdsvis lille debat om den grundlæggende indretning af det politiske system. Det forenede Ruslands overvældende sejr ved Dumavalget i 2016 gav ikke anledning til megen kritik, og den generelle analyse i Rusland var snarere, at det var blot var en overvældende bekræftelse af støtten til partiet. Især den lave valgdeltagelse må dog formodes at have givet anledning til bekymring hos Putin og i toppen af Det forenede Rusland. Den afspejler en apati blandt vælgerne, som i et vist omfang kan forklares med tilfredshed med det eksisterende (eller afvisning af alternativerne), men som også må forklares med henvisning til utilfredshed. På anekdotebasis hører man ofte, at ”det nytter alligevel ikke”, og at utilfredse vælgere har opgivet at ændre systemet, i det mindste via valgsystemet. Putin blev udnævnt til premierminister og senere fungerende præsident i 1999, og det betyder, at de helt nye vælgere alene har oplevet ham som deres leder (det er almindeligt erkendt, at Putin trak i trådene også som premierminister i årene 2008 - 2012). Med endnu en forventet valgsejr vil Putin kunne sidde som præsident indtil 2024, og han vil da have ledet Rusland i en generation.

En spirende debat i Rusland vedrører dog muligheden for, at Det forenede Rusland vil iværksætte ændringer til forfatningen, som vil gøre det muligt for Putin at fortsætte som præsident også efter 2024. Han vil da have været præsident i fire perioder (to x fire år og to x seks år), afbrudt blot af Medvedevs præsidentperiode (2008 - 2012). Det politiske klima i Rusland, herunder dyrkelsen af Putin, tilsiger, at dette bestemt er muligt. Dog må det beskrives som usandsynligt, at man skulle gå videre, således som man fx har set det i flere sovjetrepublikker med mere udtalte sultanistiske træk, og udnævne præsidenten til leder på livstid. Dertil er den politiske kultur i Rusland, trods det svære udgangspunkt og de mange bevidste benspænd undervejs, trods alt blevet for stærk.

I forhold til den posttotalitære eller –autoritære udvikling efter det kommunistiske Østeuropas dramatiske fald i 1989 er Rusland ikke kommet så langt. Det er naturligvis et helt andet land, som på mange måder har forandret sig virkelig meget. Men det politiske liv har i sin essens udviklet sig *tilbage* til mange af de strukturer og processer og normer, som var kendetegnende for landet også dengang. Overførslen af demokratiske og liberale normer fra Vesten har i høj grad slået fejl, og internt i landet har der været et fravær af normentreprenører, og især af normentreprenører af tilstrækkelig tyngde, som kunne bære disse normer frem og bidrage til at sikre deres accept. Den dominerende fortolkning i Rusland er i stedet, at landet klarer sig bedst med sit eget ”russiske demokrati”, som er beskrevet i dette kapitel. Jeg omtalte tidligere styret som neoautoritært for at fremhæve mediernes rolle i opretholdelsen af styret, men en anden betegnelse kunne være et hegemonisk autokrati (se Seebergs kapitel i denne bog). Styret opretholder dygtigt en facade af politisk gennemsigtighed og en klar magtfordeling, men i virkeligheden smelter den lovgivende magt, den udøvende magt og den dømmende magt sammen, og styret regerer på baggrund af en stærkt centraliseret magt og via uformelle og uigennemsigtige processer.

Referencer

- Becker, Jonathan (2004), "Lessons from Russia: A Neo-Authoritarian Media System", *European Journal of Communication* 19/2, pp. 139-163
- Cassiday, Julie og Emily Johnson (2010), "Putin, Putiania and the Question of a Post-Soviet Cult of Personality", *The Slavonic and East European Review* 88/4, pp. 681-707
- Cocks, Paul (1970), "The Rationalization of Party Control", i Chalmers Johnson, red., *Change in Communist Systems* (Stanford, CA: Stanford University Press), pp. 153-190
- Freedom House (2017), *Freedom in the World 2017*; på www.freedomhouse.org.
- Friedrich, Carl, Michael Curtis & Benjamin Barber (1969), *Totalitarianism in Perspective: Three Views* (New York, NY: Praeger)
- Grieder, Peter (2007), "In Defence of Totalitarianism Theory as a Tool of Historical Scholarship", *Totalitarian Movements and Political Religions* 8/3-4, pp. 563-589
- Linz, Juan (2000), *Totalitarian and Authoritarian Regimes* (Boulder, CO: Lynne Rienner)
- Linz, Juan og Alfred Stepan (1996), *Problems of Democratic Transition and Consolidation* (Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press)
- Meduza (2016), "This is what losing your newsroom looks like in Russia" (den 12. juli)
- Radio Free Europe/Radio Liberty (2016), "Numbers Don't Lie: Statistics Point To Massive Fraud in Russia's Duma Vote" (den 20. september)
- Reporters Without Borders (2016), *2017 World Press Freedom Index – Russia*; at <https://rsf.org/en/russia>
- Schlapentokh, Vladimir (2001), *A Normal Totalitarian Society* (Armonk, NY: M.E. Sharpe)
- Seebech, Merete Bech (2017), "Stabilitet og forandring i autoritære regimer"
- TV Dosjd (2016), "Novoe 'politbjuro' Putina: S kem teper sovjetuetsja prezident" (den 7. november)
- White, Stephen, Richard Rose & Ian McAllister (1997), *How Russia Votes* (Chatham, NJ: Chatham House)

Forslag til yderligere læsning

- Hansen, Flemming Splidsboel (2010), "Ruslands identitet og forhold til Vesten", *Politik* 13/2, pp. 6-14
- Jørgensen, Jørgen Holten og Geir Hønneland (2013), *Russisk politikk* (Bergen: Fakbogforlaget)
- Monaghan, Andrew (2016), *The New Politics of Russia: interpreting Change* (Manchester: Manchester University Press)
- Politkovskaya, Anna (2007), *A Russian Diary* (London: Vintage)
- Sakwa, Richard (2008), *Russian Politics and Society* (Abingdon: Routledge)
- Service, Robert (2015), *The Penguin History of Modern Russia: From Tsarism to the Twenty-first Century* (London: Penguin)
- Zygar, Mikhail (2016), *All the Kremlin's Men: Inside the Court of Vladimir Putin* (New York, NY: PublicAffairs)